

A Tungstram története az 1862-ben, Bécsben alapított Egger Béla Bernát És társa elődvállalattal kezdődik. Eleinte telefon és táviróberendezéseket gyártottak, profiljuk Edison nevezetes találmánya után egészült ki a szénszálas izzólámpákkal. 1896-ban alakultak Budapesten részvénytársasággá. Ezt a dátumot tekintjük a Tungstram alapítási évének. A cég – nevéből adódóan – a kezdetektől foglalkozott világítástechnikával. Már az első évben a bécsi telephelyen gyártott ívlámpáival világította meg Bécs belvárosát, és 1883-ban már napi 1500 db szénszálas izzólámpát gyártott itt.

A fejlődésben a nagy ugrást az akkori magyar kormányzat támogató hazai iparfejlesztési politikája hozta meg, amely jelentős kedvezményeket biztosított az olyan vállalkozásoknak, amelyek „a technikai legújabb vívmányaival vannak berendezkedve”. Így nyílt lehetőségük Eggeréknek a VII. ker. Huszár u. 7. sz. alatti telephely megvásárlására és 1887. okt. 1-jével a hazai szénszálas izzólámpák gyártásának megkezdésére (amellyel egyébként megelőzték Angliát, Franciaországot és Svájcot is, pl. a Philips is csak 1891-ben fogott hozzá Eindhovenben az izzólámpagyártáshoz).

Noha a Huszár utcai telephely izzólámpa osztályából 1889. feb. 1-jén külföldi tőke segítségével megalakult a Villamos Izzólámpagyár Rt., az igazi nagy változást 1896. aug. 1. jelentette, amikor jelentős banktőke bevonásával Eggerék bécsi és budapesti vállalkozásaiból megszületett az Egyesült Villamossági Rt.

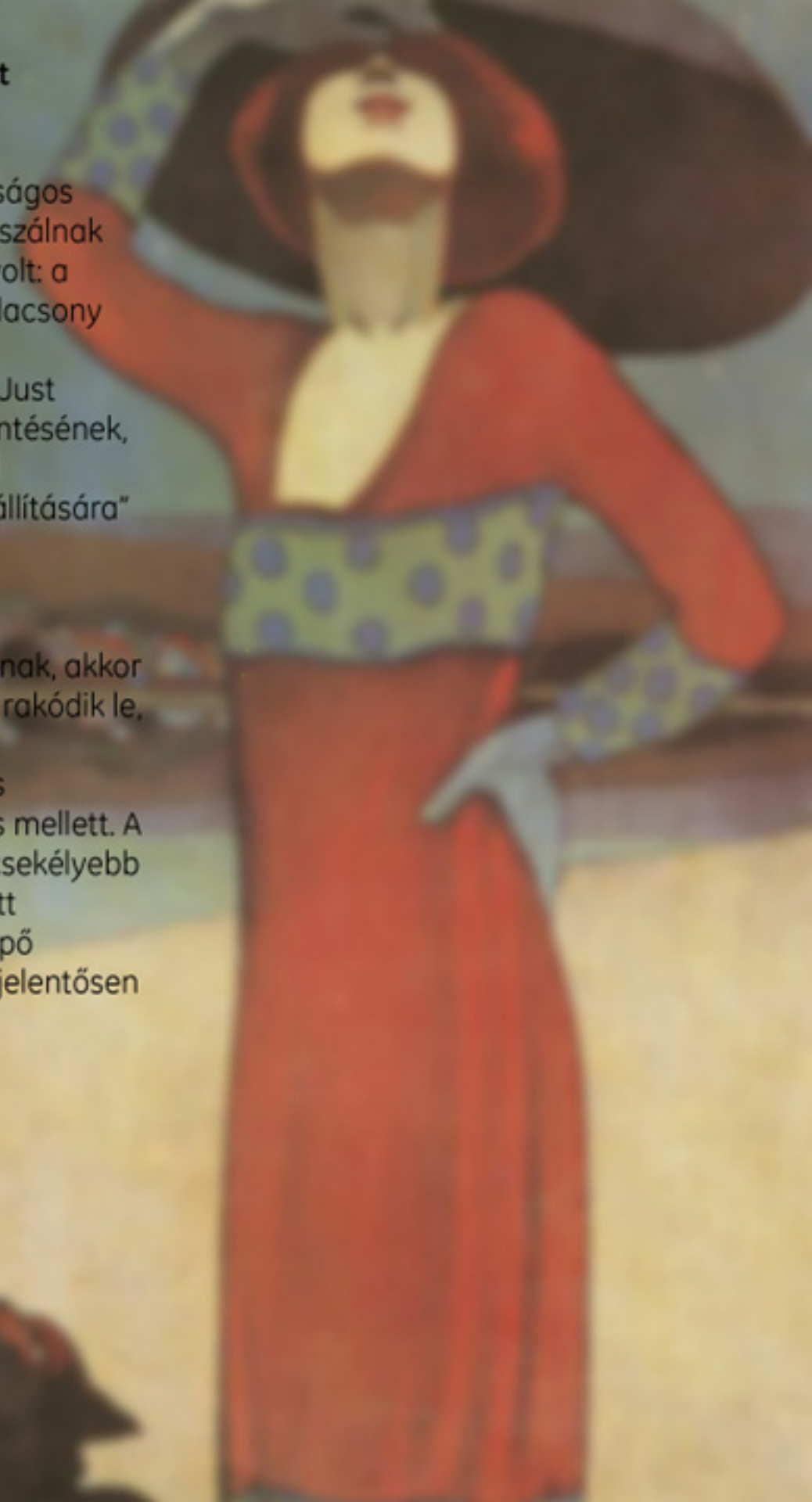

Just és Hanaman feltalálja a wolframszálás izzót

A szénszálás izzólámpa megismertette a felhasználókat az egyszerűen kezelhető, biztonságos fényforrás nyújtotta világítás előnyeivel. A szénszálnak azonban számos kedvezőtlen tulajdonsága is volt: a törékenysége, a búra feketedése, a viszonylag alacsony fényhasznosítás és a lámpa fényének vöröses színárnyalata. Ezért volt igen nagy jelentősége Just Sándor és Hanaman Ferenc szabadalmi bejelentésének, amely az „Eljárás wolframból vagy molibdänből elektromos izzólámpákhoz való izzó-testek előállítására” címmel jelent meg.

Eljárásuk szerint, ha valamely gázfázisú volfrámvegyületet szilárd test felületén redukálnak, akkor a volfrám a szilárd test felületi atomjai helyébe rakódik le, és felveszi annak alakját. A Just-Hanaman-féle fémszálat 2077 °C-ig lehetett hevíteni, 600 órás élettartam és 7,5 lm/W kezdeti fényhasznosítás mellett. A volfrámszál párolgása még ezen a hőfokon is csekélyebb volt, mint az alacsonyabb hőmérsékleten izzított szénszálé, a burafeketedés következtében fellépő „fényhalál” időpontja pedig a getterezés révén jelentősen kitolódott.

TUNGSRAM
WOLFRAMLÁMPA.
75% ÁRANYSZÁRÍTÁS.

Aschner Lipót

Aschner Ármin kocsmáros-kereskedő és Wertheimer Emanuella Lipót nevű fia 1872. január 27-én született a Nyitra megyei Assakürt községben. A 14 gyermekes családból származó fiú kereskedelmi tanulmányokat folytatott, majd igen korán, már 15 éves korában - 1887 júniusában - munkába állt a szegedi Gonda János- féle magáncégnél. Aschner 1892. június 1-jén került a Villanyos Izzólámpagyárhoz gyakornoknak, amint azt személyzeti kartonján rögzítették.

Alacsonyabb beosztások után 1904-ben - 32 évesen - aligazgató, 1908-ban lámpaértékesítési igazgató, 1918-ban kereskedelmi igazgató, míg 1921-től vezérigazgató lett, felemelkedését tehetségének köszönhette. Czettel Annával 1901-ben kötött házasságából született 1908-ban Pál nevű fia, aki később szintén a vállalat kötelékében dolgozott. Vezetése alatt, 1936-ban közel húszmillió izzólámpát, valamint két és félmillió elektroncsövet gyártottak az újpesti telephelyen.

1944. március 19-én a Gestapo Dachába hurcolta. A Tungsram Rt. tulajdonosai 100 ezer frankos váltságdíjjal kiszabadították. 1945-ben Genfben került, ahol továbbra is foglalkozott a gyár ügyeivel. Szovjet garanciával 1947 júniusában tért haza. Ezt követően 1952-ig a vállalat ügyvezető igazgatója volt. Egyre súlyosbodó betegsége ellenére szinte minden nap Újpesten tartózkodott, egészen haláláig.

Bródy Imre feltalálja a kriptonlámpát

Az izzólámpa további minőségjavítására irányultak a Kutatóban Bródy Imre (1891-1944) vezetésével 1929-ben megindult kísérletek. Bródyt elsődlegesen a töltőgáz minősége érdekelte. Különböző töltőgázokkal kísérletezett. Eközben merült fel benne a kripton-töltés gondolata. Felismerésének lényege abban állt, hogy a kripton-gáznak az argonnál kisebb hővezetőképessége következtében a volfrámszál hőmérséklete és ezáltal a lámpa fényhasznosítása fokozható.

Bródy 1929 februárjában jött rá arra, hogy a gázzal töltött izzólámpában a termodiffúzió jelensége siettetni az izzószál elpárolgását, ami a bura elfeketedéséhez vezet és rontja a fényhasznosítást. Kísérletekkel bizonyította be, hogy ez a káros hatás – különösen duplaspirál alkalmazásával – lényegesen csökken, ha a lámpákba a kisebb atomsúlyú argongáz helyett nagyobb atomsúlyú kripton-gázt töltenek.

A kriptonlámpát az 1936. évi Budapesti Nemzetközi Vásáron mutatták be először. Nem hogy nem vallott kudarcot, hamarosan világsiker aratott tetszetős formájával, kellemesen fehér fényével, dekoratív hatásával. Belőle 1936 nyaráig 49 ezer darab készült. Az első termékekből Párizsban, illetve a francia piacon ez év szeptemberében 3500 darabot adtak el. A kripton-gő előnye főként az azonos kivitelben készült vákuumlámpa- típusokkal (pl. díszvilágításra szolgáló gyertyaéggel, gömblámpákkal) szemben mutatkozott meg. Tekintve, hogy a kripton-töltésű gyertyalámpák fényhasznosítása kb. 1-3%-kal kedvezőbb volt a gomba-alakúakénál, megjelentek a szilvaformájú, ellipszoid-alakú kriptonlámpák is.

A gyár a második világháborúban

1939. szeptember elsején Németország lerohanta Lengyelországot, s ezzel kezdetét vette a második világháború. Németország és a vele szövetséges államok már a harmincas évek közepe óta költségvetésük nagy hányadát fordították hadiipari beruházásokra, a hadsereg fejlesztésére. Az Egyesült Izzó termékszerkezete jellegéből adódóan - nem tartozott a nagy hadianyaggyártó cégek közé, és a háború miatti elzárkózási politika kifejezetten kedvezőtlenül érintette. A helyzet 1944. március 19-ével, Magyarország német katonai megszállásával tovább romlott. Az SS még aznap elhurcolta lakásáról Aschner Lipótot, akit először a Városparancsnokságra, majd egy hét után több nagyiparossal és bankárral együtt a Bécs melletti Oberlanzendorfba vittek. Aschnert 1944. május 5-én szállították át a mauthauseni koncentrációs táborba. Az Egyesült Izzó alelnök-vezérigazgatójának elhurcolásával a vállalat vezető nélkül maradt.

Annak elkerülésére, hogy a gyár élére közvetlen katonai vezetőt állítsanak, Bay Zoltán a műszaki, míg Jankovich Dénes a kereskedelmi és adminisztratív ügyek vitelét vállalta igazgatóként. A vállalat 1944-ben új katonai parancsnokot kapott Papp Dezső ezredes személyében, aki azonnal hozzáfogott az újpesti gyár kitelepítési tervének előkészítéséhez. A bombázások elől rengeteg gépet telepítettek át Kőbányára azonban ez az áttelepítés az újpesti gyárat léteiben még nem veszélyeztette, annál inkább a nyilas hatalomátvétel utáni hatósági szándék, miszerint a gyár egészében települjön át Németországba. 1944. október 23-án megalakult a nyilas üzemi tanács, amely az igazgatóság mellett ellenőrzési és felügyeleti jogot követelt magának. Igen nagy elővigyázatosságra és ügyes manőverezésre volt szükség a vállalat vezetői részéről, hogy ezeket a törekvéseket megakadályozzák. Igaz, az Egyesült Izzó alkalmazottai között kevés nyilas érzelmű akadt, annak a kevésnek szinre lépése mégis jóvátehetetlen károkat okozott.

Bombatámadás az újpesti gyárban – szerencsére - csupán egy izzólámpákat szállító berendezést ért két épület között. Ennél jóval súlyosabb volt a vállalat embervesztesége. Több mint 500 izzós, a dolgozóknak majdnem 10%-a halt meg a frontokon és veszett oda a különböző koncentrációs táborokban.

A német és nyilas uralom alól felszabadult újpesti gyárban megjelenő első szovjet tisztek örömteli meglepetést hoztak, rádiócsőgyártásra adtak megrendelést. A termelés beindítása akkor, amikor még Buda ostroma zajlott, leírhatatlan optimizmussal töltött el vezetőket, munkást egyaránt, különösen a gyárban élőket, mivel számukra a bennlakás egyfajta védettséget nyújtott. Alig kezdődött meg az élet, a romokon máris elakadt. A németek által felrobbantott Duna-hidak roncsai körül feltorlódott a jég, és a jeges ár február 9-én betört Újpestra, a gyárba is. Március 28-án este 500 katona szállta meg az újpesti gyárat Galdin ezredes vezetésével, akik röviden közölték a vezetőkkel, hogy a gyárat leszerelik. A vállalat történetének egyik legsötétebb fejezete vette kezdetét.

A szocialista nagyvállalat

A háború után az államosítások következtében az Izzó elveszítette nyugati piacait, kényszerűségből megváltak tőle tehetséges szakemberei, a népi demokratikus országokban államosították leányvállalatait, maga többségi állami tulajdonú vállalatként elvesztette államosított belföldi érdekeltségeit, miközben megfosztották önállóságától és önálló szellemiségétől. Végleg eltűnt a történelem süllyesztőjében az az 1942-ben kidolgozott távlatos program, amelyre háború utáni jövőjét alapozták.

Ebben a megfélemlített légkörben a gyár többször is lett élüzem, nyereséges állami vállalat és rengeteg sztahanovistát adott az országnak. A számos, országos gazdaságpolitikai elképzelés nyomán 1962-től módosították a többlepcsős iparirányítás bürokratikus rendszerét. Újabb gazdaságirányítási átszervezési hullám indult meg, bár a hazai gyáripár szervezettsége és centralizáltsága igen magasfokú volt. Az ekkoriban végrehajtott vállalatösszevonások nyomán több mint kétszeresére növekedett az egy iparvállalatra jutó munkáslétszám. Az úgynevezett szocialista nagyvállalattá átalakulás útján hamarosan elindult az Egyesült Izzó is, amely nevében és működésének jogi formájában még mindig őrizte a régi idők emlékét, a részvénytársaságot.

A vállalatot 1963. január elsejével átszervezték. A "nagyvállalati évtizedben" lezajlott nagyarányú fejlődés eredményeként a vállalat bruttó termelési értéke közel háromszorosára növekedett. A vállalat 1982-ben átalakult. A korábbi szervezet ugyanis nem tette lehetővé a gyors és rugalmas alkalmazkodást a világpiaci változásokhoz, túlszervezett és elbürokratizált volt. A merev szervezet miatt a gyárak nem érzékelték a változásokat. Ezt tetézte még, hogy a vállalat nem rendelkezett mindenki által ismert stratégiai elképzelésekkel. Az irányítási rendszer sem alkalmazkodott azokhoz a körülményekhez, amelyeket a beszerzés, a gyártás, az értékesítés vagy a gyárak közötti speciális termelési kapcsolatok megköveteltek. A termelés mennyiségi növekedését nem követték az irányítás módszereinek és technikáinak változásai. Továbbra is fennmaradtak a budapesti központú, korszerűtlen irányítás elemei.

GE
Lighting

TUNGSRAM

80-as, 90-es évek: a GE –Tungsrám házasság

1988-ban a Tungsrám Rt. pénzügyi problémáinak megoldása keretében az 1946-ban megállapított 42 millió forintos alaptőkét 6 milliárd 42 millió Ft-ra emelték fel. Ez 30 021 000 db 200 Ft-os névértékű részvényben testesült meg. A 6 milliárd forintnyi alaptőkeemelést követően külföldi befektető keresése kezdődött. Ennek eredményeképpen a Continental Industry nevű, az USA-ban bejegyzett és bécsi központú cég közvetítésével egy 14 nyugat-európai bankból álló, az osztrák Girozentrale által vezetett „Consortium of Western European Banks” (CWEB) 1989 áprilisának végén 110 millió USD-nek megfelelő nyugat-német márkáért megvásárolta a Tungsrám Rt. részvényeinek 49,65%-át. Az ügylet következtében a vállalatcsoport egészben maradhatott.

A Tungsrám Rt. vezetése nem sokkal a Girozentrale üzlet megkötése után már új üzleti elképzelésekkel rendelkezett. A piac változásainak követésére tőke- és technológia-erős partnert kellett keresni. A Tungsrám Rt. ehhez a General Electric Lighting-ot találta megfelelőnek. 1989. november 15-én Cleveland-ben és Budapesten egy időben jelentették be, hogy a második világháború utáni legnagyobb nyugati befektetés valósul meg Magyarországon. A General Electric megvásárolja a Tungsrám Rt. 50%-át + 1 részvényt 150 millió amerikai dollár értékben.

1990. január elsején megkezdődött a Tungsrám szervezetének új átépítése a piacgazdaság követelményeinek és a GE tapasztalatainak megfelelően. Gábor András elnök-vezérigazgató ettől az időponttól a Tungsrám Rt. igazgatóságának elnöke, az új vezérigazgató, aki egyben az igazgatóság tagjaként is működött, Varga György lett. A Tungsrám Rt. vezetése alapos előkészítéssel 1991 végére alakította ki a vállalat jövőképét. Ebben rögzítették a célt: a Tungsrám Rt. tartozzék a világ legjobb vállalatai közé, olyan cég legyen, amely egyesíti a GE és a Tungsrám Rt. legjobb tulajdonságait. Meghatározták azt is, hogy a vállalat mit és hogyan érjen el, kevesebb, de jól megfizetett munkatárssal. A jövőképben fontos szerepet szántak a munkaerőnek, a vevőorientáltságnak, a hagyománynak és a vezetésnek.

2011- ben Budapesten került sor a Lighting Experience Centre, a GE világítástechnikai bemutatótermének ünnepélyes megnyitójára. A Cerquiglioni & Rossi, olasz belsőépítész - stúdió tervei alapján készült bemutatóközpont különleges élmény kínál a GE Lighting Budapestre látogató vevőinek. A központ látogatói interaktív séta keretében fedezhetik fel a fény és a világítás sokszínűségét. A központban megismerhetők a legfontosabb felhasználási területek, a kiskereskedelemtől , a hűtőpulti világítástól, az irodai fényforrásokon át, a köztéri, közvilágítási megoldásokig.

Az ünnepség részeként a vállalat bemutatta telephelye, Újpest egyik legismertebb épület-együttese új díszkivilágítását is. A globális fényforrás technológiai központban dolgozó mérnökök lenyűgöző, mégis rendkívül energiatakarékos, a Váci út éjszakai látképét megújító megoldást alkottak. A díszkivilágítást GE Tetra® Contour LED fényforrásokkal oldották meg.

A bemutatóterem és a díszkivilágítás átadása mellett, tisztelegve a 115 éves évforduló előtt, sor került a Tungstram állandó, gyártörténeti kiállításának megnyitójára is, ahol a jellemző termékek mellett részletes betekintést nyerhetünk a gyár és a Tungstram vállalat történetébe.